

**TABIY FANLARNI O'QITISHDA O'QUVCHILARNING ESTETIK
TARBIYASINI TAKOMILLASHTIRISH TEXNOLOGIYASI**

Temirova Matluba Karim Qizi

Termiz davlat universiteti Pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim kafedrasi o'qituvchisi

e-mail: temirovamatluba6@gmail.com

tel: +99899-679-17-36

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda yoshlarning estetik tarbiyasini shakllantirish muammosining o'rganilishi va o'quvchilar uchun uslubiy qoidalarning asosiy doirasini aniqlash, o'quvchilarni atrof-muhitni sevishga o'rgatishda tabiiy fanlarning o'rni, o'quvchilarning estetik qarashlari, hatti-harakati, tabiiy fan mashg'ulotlarda o'quvchilarga estetik tarbiya berish orqali ularda dunyoqarashini shakllantirish imkoniyatlari aniq

Tayanch so'zlar: Tabiat, atrof-muhit, estetik ong, mohiyat, shakl, metod, vositalar, dars, innovatsion pedagogik texnologiyalar, tabiiy fanlar, samaradorlik, boshlang'ich sinf, tabiat, jamiyat atrof-muhit, estetik tarbiya, inson va tabiat.

Tabiat - jamiyat va inson munosabatlari masalasi hozirgi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Jamiyat, insonning tabiatga qaratilgan faoliyati borgan sayin keskinlashib ketmoqda. Shu boisdan ham insoniyatning tabiatga ma'naviy ijtimoiy yondashuvlari o'rganilmoqda. Tabiatning alohida olingan shaxs uchun emas, balki kelajak avlodlar manfaatlarini uchun qiymati e'tirof qilinmoqda, ya'ni tabiat-jamiyat va inson munosabatlari muammosiga yuksak ma'naviy mazmun yuklanmoqda[1].

Tabiat vositasida estetik, ma'naviy, ekologik tarbiyalash shaxs rivojlanishining muhim belgisidir, biroq tarbiyalanuvchida tabiatga qiziqish bo'lmasa, bu jarayonni amalga oshirib bo'lmaydi. Shuning uchun yoshlarda estetik tarbiyani shakllantirish bevosita ekologik, ma'naviy tarbiyalanishning ilk asosidir [2].

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatga qiziqishni uning estetikasi orqali tushuntirish ijtimoiy ahamiyatga molik, chunki bu yosh ahamiyatli xususiyatlar qorishmasidan iborat [3]. Tabiatda go'zallikni izlash va uni o'ylamasdan vayron etish, tabiatdan dam olish va tabiat bag'rida salbiy xatti harakatlar sodir etishga moyillik, o'simlik dunyosiga vahshiyona, hayvonot olamiga beshavqat munosabatni o'zida mujassam etadi [4].

Darhaqiqat, o'quvchilar bilan bu muammolarning tabiatga bo'lgan munosabatlarini o'zgaruvchanligi tufayligina (bundan tabiat zarar ko'rmoqda va

halok bo‘lmoqda) dolzarblik kasb etmaydi, inson hayoti uchun xavf tug‘dirayotgan tabiatning tabiiy go‘zalligi yo‘qolib ketayotganligi munosabati ham juda dolzarbdir. Bu holat qator dolzarb masalalarni ilgari surmoqda, ular esa o‘z navbatida olimlar R. Xasanov, S.X.Fayzulina YU.T.Shodimetov, T.Axmatova, E.O.Turdiqulov, jahon olimlari E.V. Kvyatovski, I.D. Zverev, A.N.Zaxlebniy, V.P.Tugarinov va boshqalarning ilmiy tadqiqot ishlarida o‘z aksini topgan.

Yoshlarni tabiatdagi go‘zalikka nisbatan oshnolik ruhida tarbiyalash bugungi kunda yangi mazmun kasb etmoqda. Bu o‘quvchilarda tabiatga nisbatan ekologik va ma‘naviy axloqiy munosabatda bo‘lishni talab qiluvchi estetik mazmundir.

Inson tabiatning gullab yashnashiga hissa qo‘shmog‘i lozim.

O‘quvchilarda tabiat estetikasiga qiziqishni ayniqsa, boshlang‘ich sinf tabiatshunoslik davrida shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqotda estetik, ekologik va ma‘naviy qadriyatlarning o‘zaro bog‘liqligi haqida fikr yuritiladi.

O‘quvchilar ongiga tabiatdagi go‘zalikka, tabiatdan foydalanish tamoyillariga qiziqishni, tabiat go‘zalligiga ko‘mak qo‘shish va asrashga bo‘lgan ehtiyojni sindirish boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida estetik tarbiyani rivojlantirish, shuningdek, tadqiqotda tabiat estetikasiga qiziqishi ustuvorlik qilsada, uning miqyosi tabiiy omillar, vositalari ekologik va ma‘naviy - axloqiy tamoyillar bilan o‘zaro bog‘liq tarzda estetik tarbiya darajasigacha borib yetadi. Bu esa o‘quvchilarda tabiat go‘zalligi haqida muayyan bilimlar tizimini mujassam bo‘lishligini taqozo etadi.

Tabiatga munosabat axloqiy mazmunsiz bo‘lishi mumkin emas. Muhimi, tabiatga bo‘lgan qiziquv, estetik munosabat ma‘naviyatdan ayri manaviy hissoyatlar tabiatning estetik va axloqiy anglash bilan mustahkamlanishi zarur [5].

Tabiat go‘zalligini aks ettirish faoliyatiga, hissiy bilish, intellektual faoliyatiga, tabiatda estetik tarbiyani rivojlantirish bo‘yicha mehnat qilishga, uni asrash va boyishga ehtiyoj tugdirish quyidagi jarayonlarda amalga oshiriladi:

- o‘zlashtirilgan bilimlar, ko‘nikma va malakalardan xayotda foydalanish (o‘zlikni ijtimoiy namoyon etish);
- estetik tarbiyani rivojlantirishda ekologik madaniyatni o‘zlashtirishga qo‘yiladigan talablar;
- tabiatga yuksak estetik qiymatga ega bo‘lgan, ekologik qonuniyatlarga bo‘ysunuvchi va oqilona rejalashtirilgan go‘zallik, deb qarash lozim. Tabiatga nisbatan o‘ylamay sodir etilgan har qanday aralashuv umumiy mutanosiblikning daxshatli uzilishiga olib kelishi mumkin.

Tabiatdagi go‘zallik ekologik mutanosiblik tamoyillari asosida mavjudligini esda tutish. Tabiat go‘zalligining yaxlit ekanligini anglash zarur tabiatning yuksak go‘zalligi estetikasi inson, ularning yagona birligi, tabiatdagi go‘zallikning gullab

yashnashi inson faoliyatiga bog‘liqligini anglash zarur, agar tabiat sog‘lom va go‘zal bo‘lsa, inson undan ma‘naviy-estetik boyiydi [6].

Ma‘naviy - axloqiy sifatlarga qo‘yilgan talablar:

- tabiatni uning axloqiy qimmatlari bilan idrok etish;
- insonning axloqiy harakatlari, tabiat garmoniyasi uchun muhimligi;
- tabiatdan foydalanish me‘yorlarini bilish, o‘zining tabiatga, uning go‘zalligiga munosabatlarini belgilab olish;
- tabiatdan foydalanishning me‘yorini bilgan holda unga xamisha oqilona va axloqiy munosabatda bo‘lish;
- tabiatning kelajagi bizning ma‘naviy - axloqiy takomillashuvimiz, uning gullab-yashnashi esa insoniyat kelajagi ekanligini anglash.
- mazkur talablar o‘quvchilarning qiziqishlarini tabiatga, uning zimmasiga yo‘naltiradi, bu qiziqishlarning ijtimoiy mustahkamligini taminlaydi.
- tabiatda estetik qiziqish, axloqiy - ijtimoiy rivojlantirilganlik darajasi bilan uyg‘unlashib ketadi.

Biroq nima uchun ustuvor bo‘lgan narsa tabiat estetikasi, ularning aynan tabiat estetikasiga qiziqishlarini takomillashtirishdan iborat. Shu sababdan ham tabiat go‘zalligi muammosi birinchi darajali ahamiyat kasb etadi.

Tabiat go‘zalligi uning mutanosib qonuniyatlari, hayotdagi mantiqiy me‘yorlar o‘zaro singib ketadi, tabiat estetikasi alohida tabiatdagi garmonik hamohanglik tamoyili yotadi [7].

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tabiat estetikasiga qiziqishi ularda quyidagi ijobiy xislatlarni tarbiyalaydi;

- kuzatuvchanlik, tabiatni asrash, uning go‘zalligini boyitishda jamoaviylik hissi;
- rang - barang olamni estetik his qilish;
- mehr va shafqatlilik;
- atrof - muhit, tabiatni asrash, uning go‘zalligini boyitishda jamoaviylik hissi;
- tabiat go‘zalligi uchun mas‘ullik;

Bu ijobiy hislatlarning gultojsi estetik ong va tabiat go‘zalligi uchun yo‘naltirilgan mas‘ullikdir. Estetik onnga ega bo‘lgan o‘quvchi tashqi dunyo bilan, tabiat o‘zgarishlari bilan birgalikda yashaydi. O‘smir yangicha fikrlay boshlaydi. Tabiatga bunday yondashuv asosida milliy qadiryatlarni asrash lozim ekanligini tushunib yetadi.

Tabiatning anglab yetilgan ijtimoiy qiymati tabiatga munosabat me‘yorlarini belgilash axloqiy munosabat, bo‘lib xizmat qiladi. O‘quvchilarning tabiatga munosabati natijasida axloqiy qarashlarida ijobiy siljishlar yuz beradi.

O‘quvchi asta sekinlik bilan tabiatda yuz beradigan estetik inqiroz haqida tushunchaga ega bo‘ladi. Tabiatga bo‘lgan vahshiyona munosabat ilmiy asosda

asoslamagan xo‘jalik faoliyati tufayli, yer yuzidan takrorlanmas tabiat go‘zalligi yo‘qolib ketayotganligini targ‘ib etadilar [8].

Agar madaniyat stixiyali tarzda rivojlanmasa, ongli ravishda rivojlanmasa, o‘zidan so‘ng sahroni qoldiradi, tabiat materiallaridan nooqilona, g‘ayriinsoniy foydalanish oqibati, tabiat bilan bog‘liq oqibatlarni ko‘rsatib qo‘yadi. Markaziy Osiyoda, jumladan mamlakatimizda tabiatni asrash, uning boyliklaridan tejab - tergab foydalanish borasida muhim qadamlar qo‘ygan.

Tabiatdan foydalanish, tabiatning moddiy va ma‘naviy zahiralari ustidan nazorat ishlari o‘rnatilgan, tabiat yodgorliklarini asrash jamiyatlari tuzilgan, ekologik harakat dasturi qabul qilingan ilmiy- texnikaviy taraqqiyotning salbiy oqibatlari (havo, suv, yerning turli xildagi sanoat chiqindilari bilan zaharlanishi) oldi olinmoqda. Tabiat zahiralardan foydalanishga nisbatan iste‘molchilik va xo‘jasizlarcha munosabatda bo‘lishga nisbatan qat‘iy chora ko‘rilmoqda [9].

Ekologik muammolari davlat ahamiyatiga molik bo‘lgan birinchi darajali muammo sifatida ko‘tarildi.

Biroq hozirga qadar tabiat boyliklariga, ularning o‘zaro bog‘liqliligiga, go‘zalligiga, rang - barang olamning bebaho ne‘matiga axloqiy munosabatda bo‘lishga e‘tibor yetarlicha emas.

O‘quv muassasalarida, umum ta‘lim maktablarida, ayniqsa boshlang‘ich ta‘limda o‘quvchilarga tabiat estetikasiga oid bilimlar tizimi hanuzgacha yetarlicha singdirilmayabti. Bu muammoning yechimi ta‘limiy - tarbiyaviy vazifalarni hal etishni talab etadi. Jumladan, o‘quvchilar bilan tabiatni o‘rganish bo‘yicha maktabdan tashqari mashg‘ulotlarda ham hal qilish zarur. Tabiatning hozirgi holati o‘sib kelayotgan yosh avlodda tabiat estetikasi hissini shakllantirishni muhim masalasini zudlik bilan hal qilishni taqozo etadi [10].

Buning uchun o‘quvchilarga muayyan bilimlar zarur. Ana shu bilimlar tizimini aniqlab, uni o‘qitish metodikasini yaratish kerak.

Sayyora tabiatning kelajagi yoshlarning tabiatga nisbatan estetik tarbiyalanishiga bog‘liq. Bunda hal qiluvchi rolni tabiat estetikasi o‘ynashi muqarrar. O‘quvchilarni tabiat go‘zalligi, ekologiya, ekotizim go‘zalligidan zavq olishga, tabiat bilan do‘stona munosabatda bo‘lib yashashga o‘rgatish o‘ta muhim pedagogik muammo.

Agar tarbiya uchun tabiat butunlay estetik obyekt bo‘lolmas ekan, zamin go‘zalligining butunlay yo‘qolib ketishi xavfi mavjud. Shuning uchun o‘quvchilarda tabiatga, uning estetikasiga qiziqishni shakllantirish favqulotda dolzarb muammo hisoblanadi [11].

Boshlang‘ich sinf tabiatshunoslik darslarida o‘quvchilarni tabiat estetikasiga qiziqishni shakllantirish muammosining ijtimoiy muhimligidan kelib chiqib,

mazkur tadqiqot uchun uslubiy qoidalarning asosiy doirasini aniqlab olish zarur [12].

Bular quyidagicha e'tirof etiladi:

- tabiatga nisbatan axloqiy munosabatda bo'lish vazifasi ijtimoiy buyurtma sifatida ko'rib chiqiladi;
- o'quvchilarga tabiatni bevosita estetik his etish, uning go'zalligini hissiy, ijodiy anglash, tabiatdagi mutanosiblik va hamohanglik to'g'risidagi tasavvurlarni majmuaviy tushunib yetish malakasi zarur;
- tabiatdagi estetik va ekologik omillarning mutanosibliigi;
- tabiat go'zalligini e'zozlash ayni paytda uning muvozanatida ham insonning rolini nazarda tutish;
- tabiat qonuniyatlari va hayotiy mutanosibliklarining buzilishi natijasida yuzaga keluvchi inqiroziy ekologik sharoit va vaziyatlar natijasida nobud bo'layotgan buyuk estetik qadriyat sifatida qarash;
- tabiat tomonidan yaratilgan oily go'zallikka hazrat insonni ham kiritish;
- o'quvchilarda tabiat estetikasiga qiziqishlarni shakllantirish o'sib kelayotgan avlodning go'zallikka uni asrash va boyitishga yo'naltirilgan ma'naviy hayotning muhim omilidir.

Tabiat go'zalligini his qilish, unga qiziqish ezgulikka, muhabbatga chorlovchi teran insoniy fazilatdir, shu bois tabiat go'zalligiga qiziqishni shakllantirish o'quvchilar shaxsiyatining ma'naviy rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir [13]. Bunda o'quvchilarning tabiatdagi ma'naviy- axloqiy xulqini belgilovchi, shuningdek, tabiatni asrashga, uning go'zalligini boyitishga amaliy yordam beruvchi insoniylik, vatanparvarlik kabi tuyg'ular muhim ahamiyatga ega.

Boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarni tabiatga, uning estetikasiga qiziqishini shakllantirish muhim ijtimoiy pedagogik muammo, zero o'smirlikning bu davri o'zining g'ayri ijtimoiy faoliyati, o'z shaxsiga xos bo'lmagan turli ta'sirlarga beriluvchanligi, ijtimoiy havfli va noaxloqiy yo'nalganligi bilan ajralib turadi [14]. Buning ustiga bizning davrimizda ko'pchilik ruxiy - ma'naviy faoliyatdan iqtisodiy bozor faoliyatini, ma'naviy foydali, estetik rivojlantiruvchi faoliyatdan esa maqsadsiz ko'ngilochar faoliyatni afzal bilishadi. Shubhasiz, bunday jarayonlar yoshlarga ham salbiy ta'sir etadi.

O'quvchilarda tabiat estetikasiga qiziqishni shakllantirish, uning estetik go'zalligini o'zlastirish ularga qiziqarli taassurotlar, bilimlar bilan boy hayot kechirish kafolatini beradi [15-16].

Darhaqiqat, tabiatning estetik qimmati o'z mohiyatiga ko'ra bir o'lchamli emas. Bunda shuni hisobga olish zarurki, mazkur "hodisa" "jamiyat - tabiat" makrotizimi tuzulmasiga tarkibiy komponent sifatida kiradi.

Tabiatning estetik taassurotdagi estetik qimmatini - boy, ijobiy hissiyotlarga undash. Bunda tabiatni estetik idrok etishda uni ma'naviy qadriyatga aylantiruvchi bir necha daraja, qatlamlarni ajratish mumkin. Bu yerda idrokning nafaqat subyektiv psixologik omili, balki o'quvchilarning umumiy ma'naviy saviyasi, shuningdek, ular idrokining yo'naltirilganligi ham muhim ahamiyatga ega [17-19].

Tabiatni estetik o'zlashtirar ekanlar, o'quvchilar undagi fanning ichki "me'yorini", ya'ni ichki bog'liqlar va qonuniyatlarni avvaldan ma'lum go'zal, go'zallik, xushro'ylik kabi tushunchalarga tayanib ko'ra olishlari zarur, ya'ni tabiat go'zalligi o'quvchilar tomonidan ichki mazmun boyligi vositasi bilan o'rganiladi, tabiatning estetik qimmatini aynan ana shunday bilish orqali o'zlashtiriladi.

O'quvchilar tabiatning estetik qimmatini maqsadli o'zlashtirar ekanlar, o'z kuchlarini shunga jalb qiladilar va shaxs sifatida rivojlanishning, ma'naviy estetik boyishning yangi bosqichiga ko'taradilar. Tabiatning estetik qimmatini o'quvchining badiiy ijodi va ijodiy faoliyati uchun rag'batdir, u "badiiy tafakkurning muayyan yo'nalishini determinlashtiradi", yani asoslaydi

"Tabiatning go'zalligi bilan maqsadli muloqotda bo'lish uning ma'naviy dunyosini ezgulik, yaxshilik kabi yuksak ma'naviy me'yorlarni teranroq idrok etish bilan boyitib, o'zgartiriladi. Shuning uchun tabiiy muhit bilan estetik munosabatlarda didaktik mazmun mavjud bo'ladi".

O'smir tabiat go'zalligini idrok etar ekan, shaxsiy maishiyatdan yuqoriroq ko'tariladi, yuksalgan olamiy xissiyot xolatiga o'tadi, turmushning insoniylik qirralariga diqqatini jalb qiladi.

O'quvchi tarbiyasi tashkil etilsa, unga raxbarlik qilinsa, uning ustidan nazorat o'rnatilsa, tabiat va uning estetikasi o'quvchiga buyuk tarbiyaviy ta'sir ko'rsatadi, estetik xissiyotlarning namoyon bo'lishi bilangina cheklanib qoladigan sensor muloqoti sodir bo'lib qolmaydi, balki o'quvchi shaxsi ongi va xissiyotlari jabxalarida muayyan o'zgarishlarga sabab bo'luvchi ta'sir ham amalga oshadi.

Tabiat (osmon, daryolar, o'rmonlar) ni idrok etishda o'smirlarda "shaxsning kelgusi faoliyatiga ta'sir o'tkazuvchi paralingvistik ma'lumotlar deb atash mumkin bo'lgan" turli taassurotlar va assosiasiyalar hosil bo'ladi. Bunday "noverbal ma'lumotlar, xissiyotlar, fantaziylar, g'oyalarning shakllanish jarayoniga ta'sir ko'rsatadi". Ularning orasida birinchi navbatda aniq tabiiy manzaralar bilan assosiasiyalanuvchi vatanparvarlik xislarini ko'rsatish mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Qizi, T. M. K. (2022, November). BOSHLANG 'ICH SINF O 'QUVCHILARNI ESTETIK QARASHLARINI O 'STIRISHDA TABIATNING O 'RNI. In Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences (Vol. 1, No. 2, pp. 27-34).

2. Rustam Sayfiddinovich Xurramov, Javohir Gaybullo Ogli Zokirov, & Matluba Karim Qizi Temirova (2021). ETHNOPEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPING INTEREST IN NATURAL AESTHETICS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. *Scientific progress*, 2 (7), 832-839.
3. Zokirov, J., & Matluba, T. (2022). ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINI O‘RGANISHDA MATN USTIDA ISHLASH USULLARI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 2(4), 218-223.
4. XX, P. M. (2022). The Importance of Developing the Spiritual Thinking and Capacity of Primary School Students. *Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science*, 1(2), 6-12.
5. Qizi, T. M. K. (2022, November). BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QUVCHILARINI ESTETIK QARASHLARINI SHAKLLANTIRISH. In *Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies (Vol. 1, No. 2, pp. 26-31)*.
6. Boymatovna, M. M. T. (2023). O‘QUVCHILARNING ESTETIK TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHDA ALISHER NAVOIY ASARLARINING AHAMIYATI. *BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(1), 30-33.
7. Qizi, T. M. K. (2023). ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(1), 56-60.
8. Temirova Matluba Karim Qizi. (2022). 1-4-SINFDA ESTETIK TARBIYANI SHAKLLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities*, 1(2), 179–185.
9. Зокиров, Д. (2022). Она тили ва о‘qish sav odxonligi darslarida matn ustida ishlash yo‘llari. *Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире*, 1(2), 288-291.
10. Zokirov Javohir G‘aybullo O‘g‘li (2023). ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA KLASSTER METODLARIDAN FOYDALANISH. *Science and innovation*, 2 (Special Issue 4), 76-79. doi: 10.5281/zenodo.7926259
11. Javohir G‘aybullo O‘g‘li Zokirov (2023). ZAMONAVIY ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI FANINING YANGILANISHI, MAZMUNI VA AHAMIYATI. *Academic research in educational sciences*, 5 (NUU conference 3), 90-96.
12. Zokirov Javohir G‘aybullo o‘g‘li, 1-3-Sinf O‘Quvchilariga Ona Tili Va O‘Qish Savodxonligi Fanidan Beriladigan Mashqlar Turlari, *Journal of Innovation, Creativity and Art: Vol. 2 No. 2 (2023): Journal of Innovation, Creativity and Art*

13. Javohir G‘aybullo o‘g, Z. (2023). 1-3-Sinf O‘Quvchilariga Ona Tili Va O‘Qish Savodxonligi Fanidan Beriladigan Mashqlar Turlari. *Journal of Innovation, Creativity and Art*, 2(2), 161-163.
14. Zokirov, J. (2023). SIFATLI TA‘LIM BERISHDA ZAMONAVIY ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLIGINING ROLI. *Interpretation and Researches*, 2(1). Извлечено от <http://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/1134>
15. O‘G‘Li, Z. J. G., & Aliyarovich, T. E. (2022). BOSHLANG‘ICH SINIF ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA QO‘LLANILADIGAN METODLAR. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 131-142.
16. Zokirov, J., & Matluba, T. (2022). ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINI O‘RGANISHDA MATN USTIDA ISHLASH USULLARI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(4), 218-223.
17. O‘g‘li, Z. J. G. (2022). O‘QUVCHILARNING DUNYOQARASHI, BILIMINI OSHIRISHDA ONA TILI VA O‘QISH SAVODXONLIGI FANINING AHAMIYATI. *PEDAGOGS jurnali*, 10(3), 124-129.
18. Muqimovich, Y. S. Use of Interactive Methods in Teaching Historical Topics in Primary School Reading Lessons. *JournalNX*, 326-329.
19. Yakubov, S., & Zokirov, Z. (2021). ЛЮБОВЬ К РОДИТЕЛЯМ И ПОЧИТАНИЕ ИХ-ОСНОВНОЕ ЗВЕНО ВОСПИТАНИЯ. *Theoretical & Applied Science*, (4), 439-442.
20. Zokirov, J. (2022). THE IMPORTANCE OF STRENGTHENING LESSONS IN STUDENTS'MOTHER TONGUE AND READING LITERACY. *Academic research in modern science*, 1(9), 344-348.
21. Sayfiddinovich, X. R., & Javohir Gaybullo og, Z. (2021). Boshlanganchi Sinf O‘quvchilarida Ekologik Tafakkurni Shakllantirishning Etnopedagogik Asoslari. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(6), 62-71.
22. Xurramov, R. S., Zokirov, J. G. O., & Temirova, M. K. Q. (2021). Ethnopedagogical Fundamentals of Developing Interest in Natural Aesthetics in Primary School Students. *Scientific progress*, 2(7), 832-839.
23. Xurramov, R. S., Zokirov, J. G. O., & Xurramov, M. S. (2021). Use Of The Heritage Of Central Asian Thinkers In The Formation Of Ethnopedagogical, Ethnographic Views Of Primary School Students. *Scientific progress*, 2(7), 846-853.
24. Xurramov, R. S., Zokirov, J. G. O., & Xurramov, M. S. (2021). Use Of The Heritage Of Central Asian Thinkers In The Formation Of Ethnopedagogical, Ethnographic Views Of Primary School Students. *Scientific progress*, 2(7), 846-853.

25. Sayfiddinovich, K. R. (2021). The Role of using Interactive Methods in Primary School Lessons. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 1(6), 114-123.
26. Zokirov, J. G. O., & Xurramov, R. S. (2021). Formation Of Ethnopedagogical Views Among Students Through The Study Of The Life And Work Of Alisher Navoi. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(10), 339-343.
27. Yoqubov, S., & Zokirov, J. (2017). OQUVCHILARNI SAVOL BERISHGA ORGATISH USULLARI. In НАУЧНЫЙ ПОИСК В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ (pp. 110-112).

